THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST, Telephone Trinity 6830-6831
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO 25

פאר דעם יונגען דור

אין טאראנטא ווערט יעצט אנגעפירט א קאמפיין צו שאפען 25 טויזנט דאלאר פאר דער תלמוד תורה, וועלכע איז באקאנט אלס די בראנזוויק עוועניו תלמוד תורה, איינע פון די שעהנסטע און מאדערנסטע אין קאנאדע.

עס קענען זיין חלוקי דעות וועגען דער מעטאדע פון די למודים אין דער תלמוד תורה, און זיי הערשען טאקע צווישען די עברית בעברית, עברית בענגליש, עברית באידיש. און אידיש באידיש אנהייבנגער. עס זענען אבער ניטא, און עס טאר ניט זיין, קיין חלוקי דעות וועגען דער עקזיסטענץ פון דער דאזיגער אינסטיטוציע.

אלע, אפילו פרינציפיעלע געגנער פון דער תלמוד תורה גיבען צו, אז די דערמאנטע אינסטיטוציע העלפט ביז א געוויסען גראד צו דערציהען דעם יונגען אידישען דור, ער זאל בלייבען ביים אידישען פאלק. און אז דער טאראנטער אידישער ישוב מוז האבען אזא, און עהנליכע אינסטיטוציעס, ווייל אהן אזעלכע אינסטיטוציעס האט דער ישוב אין טאראנטא קיין צו־קונפט ניט.

רייסט אפ פון א פאלק זיין יונגען דור, און דאס פאלק איז פאר־משפט צום טויט. ניטא מעהר ווער עס זאל ווייטער ציהען דעם לעבענס־שנור.

מיר מוזען האלטען דעם יונגען אידישען דור ארום זיך. אין פאל דאס געלינגט אונז ניט, זענען מיר פארלוירען. ווערט פאר'ן יונגען אידישען דור, פארלוירען די אידישע געשיכטע, די אידישע טראדיציעס, פארלירט ער דעם לעבענס עליקסיר, און ווערט א דארער צווייג אויפ'ן לעבענס־בוים פון אונזער פאלק.

עס איז קיין צווייפעל ניט, אז די אידישע טאראנטע טראכט וועגען אויפהאלטען וועלכע עס איז אינסטיטוציע. דאן מוז די תלמוד תורה אונ־טער אלע אומשטענדען אויפגעהאלטען ווערען.

וועלען די טאראנטער אידען דערלאזען, אז די בראנזוויק עוועניו תלמוד תורה זאל געצוואונגען זיין צוצומאכען די טירען פאר די הונדערטער קינדער, וועלכע לערנען דארטען טעגליך?

קלאר ווי דער טאג, אז וואס עס זאל ניט פאסירען, וועלען די טאראנ־טאר אידען ניט דערלאזען די תלמוד תורה זאל צומאכען איהרע טירען.

אמת, דער עקאנאמישער קריזיס וועלכער הערשט אין קאנאדע מאכט שווערער די לאגע פון די, וועלכע ווילען געבען. אבער דאס טאר ניט זיין קיין תירוץ. פארקערט, וואס שווערער עס איז פאר דעם נדבן צו געבען, אלץ שארפער ווערט דעמאנסטרירט דער פארלאנג.

אין די ערשטע טעג פון דעם קעמפיין איז געשאפען געווארען א דריטעל פון דער געוווינשטער סומע. דאס איז געוואמעלט געווארען הויפט־זעכליך ביים באנקעט פון נדעסערע נדבות. דאס פאלק, די אלגעמיינע אידי־שע באפעלקערונג אין טאראנטא, וועלכע האלט אויף כמעט אלע אינסטי־טוציעס מיט קלענערע ביישטייערונגען האט זיך נאך דערווייל ניט אפגע־רופען, אדער זעהר שוואך.

דער יונגער דור רופט!

עס איז ניט די אינסטיטוציע, נאר די פונקציע איהרע.

יעדער איד פון טאראנטא מוז ענטפערען דעם רוף. עס איז ניט וויכ־טיג ווי גרויס די ביישטייערונג איז. וויכטיג איז דער ווילען, וויכטיג איז די שטעלונג צו דער אינסטיטוציע.

"די צייט איז א שלעכטע" — דאס טארען ניט זיין די ענטפער. פונקט ווי דאס קענען ניט זיין קיין ענטפערס ווען לעבענס דארפען אויפגע־האלטען ווערען.

דער רוף פון דעם יונגען דור, וועלכער קומט דורך דער בראנזוויק עוועניו תלמוד תורה, מוז געענטפערט ווערען.

קאנאדע מוז פארלייכטערען די יעצטיגע אימיגראציאנס געזעצן

די קאנאדער רעגיערונג האט אנערקענט, אז דאס, וואס די טויערען פון קאנאדע זענען געשלאסען פאר אימיגראציע, איז א שטארקער קלאפ פאר א גרויסער צאל איינוואוינער פון לאנד. ווייל זייערע פאמיליעס זענען צוריסען, אזוי האט א הויכער רעגיערונגס בעאמטער דערקלערט פאר א פארטרעטער פון דער "אינא", ווי מיר האבען עס געכטען געמאלדען. דאס מיינט, אז די רעגיערונג אנערקענט דעם פאקט, אז די פארמאכ־טע טויערען שאדען דאס לאנד.

קומט האט די רעגיערונג אין דער פראגע געזאגט אלף וועט זי אויך מוזען זאגען ת. און וועט זי פארלייכטערען דאס אריינקומען פון קרובים, וועט די אלגעמיינע אימיגראציע אויך פארלייכטערט ווערען.

געווירקט האט אויף דער רעגיערונג איינצוזעהן דאס שווערינקייטען פאר קרובים דאס, וואס פון אלע טיילען פון לאנד הערען ניט אויף אנצוקו־מען בקשות צום אימיגראציאנס דעפארטמענט פאר פערמיטען אריינצו־ברייגען קרובים. און וואס מעהר די רעגיערונג וועט אזעלכע בקשות דערהאלטען, און וואס מעהר פאדערונגען עס וועלען זיין צו פארלייכטערען די יעצטיגע אימיגראציאנס געזעצען, אלץ שנעלער וועט עס די רעגיערונג טאן.

די וויכטיגקייט פון א נייעם פירער

דער ארגאן פון דער ציוניסטישער וועלט־ארגאניזאציע "העולם" איז געכטען ארויסגעקומען מיט דער אויפפאדערונג, אז די פראגע וועגען אויסקלייבען דעם נעקסטען פירער פון דער ציוניסטישער באוועגונג, זאל אונטער קיינע אומשטענדען ניט אפגעלייגט ווערען ביז'ן ציוניסטישען קאנ־גרעס, נאר עס זאל שוין באלד געהאנדעלט ווערען.

די דאזיגע אויפפאדערונג פון דעם "העולם" איז ווירקליך זעהר א צייט־מיגע, ווארים עס איז ניט פראקטיש צו פארלאזען זיך, אז דער קאנגרעס וועט שוין, ווי עס איז דורכקומען מיט דער פראגע, וויצמאן איז, ווארשיינ־ליך, פעסט אנטשלאסען ניט צו קאנדידירען מער פאר'ן פרעזידענט־אמט פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע און אויף זיין ארט מוז גר פונען ווערען אן אנדער פ אסיגער פירער.

דער קאנגרעס וועט דאס ניט קאנען באווייזען. ער וועט בלויז קאנען געפינען אן אנדער פירער, אבער ניט קיין פאסיגען. דאריבער מוז די דאזי־גע פראגע געלייזט ווערען ערב דעם קאנגרעס, און ניט ביים קאנגרעס.

דינסטאג איז סטענדערד טעאטער

פון שמש.

זיצען מיר אזוי, הייסט עס, דינסטאג אין סטענדערד טעאטער און זעהען ווי אזוי מארים שווארץ פיהרט אויף די דראמ־מאטיזירונג פון שלום אש'ס ראמאן: — "אנקעל מאזעס", און ניט ווילענדיג פליהט אין קאפ דורך א פראגען: וואס וואלט פון דעם ארויסגעקומען, ווען די דאזיגע "דראמאטיזאציע" פאלט אריין אין די הענט פון אן איינפאכער אקטיארען טרופע, אפילו א "ניטע", וויפיעל בור־לעסק און וויפיעל ציבעלע טרעהרען מען וואלט עס פון דארטען ארויסגעצויגען.

עס וואלט ניט געווען קיין דראמע, ניט קיין קאמעדיע, און ניט קיין מעלאנ־דראמע. האט אבער שלום אש מיל־פאלט ער אריין אין די הענט פון מארים שווארץ, אינטער וועמענס רעזשי "אנקעל מאזעס" קומט ארויס א מענש מיט א פנים, הענט און פיס, א מענש מיט מענ־שען גלייך.

אמת, שווארצ'ס דראמאטיזירונג פון שלום אש'ס ראמאן איז ניט אזוי "פויר־געלדיג". עס איז א גרויסער אונטערשייד פון לעבעדיגע מענשען אין א בוך, ביז ארויספיהרען לעבעדיגע מענשען אויף דער ביהנע. נעמען מענשען פון פאפיר און אריינבלאזען אין זיי א כוח חיים.

"אנקעל מאזעס", פון שלום אש אין א ראמאן פארמע איז א גאנצע זאך אויף א גרויסען פארמאט. דער קינסטלער האט גענומען א שטיק לעבען פון דער אידישער ניו־יארק מיט דרייסיג יאהר צוריק, האט אריינגעפיהרט זיינע העלדען, זיי געלאזען רוידען, האנדלען, לעבען, קעמפען, און דעם לעזער'ס פאנטאזיע האט דערצו שטארק געהאלפען. איז אבער געקומען מארים שווארץ און האט עס גענומען דראמ־מאטיזירען. ער האט דעם ראמאן קאנ־דענסירט, דאס סימבאליסטישע ארויסגע־ווארפען, די העלדען איינגעשרומפט, און עס איז ארויסגעקומען א סוזשעט וועלכער איז ווייט ניט נייי.

טאטע־מאמע. איז זייער קורצויב־טיגקייט פארשאכערען זייער יונגע טאכ־טער צו אן אלטען רייכען מאן פאר די עטליכע דאלאר אין דער צייט ווען זי לעבצט נאך ליבע.

אין די הענט פון שלום אש'ן דעם קינסטלער, האט זיך אין דעם ראמאן "אנ־קעל מאזעס" אפגעשפיעלט א פעריאדי־שער לעבען מיט 30 יאהר צוריק אין אמע־ריקע, ווען גאנצע לאנדסמאנשאפטען זע־נען געלעגען אונטער'ן קנאפעל פון א גראבען יונגי א לאנדסמאן, וועלכער איז אין אמעריקע געווארען "אל־רייט". אויף דער ביהנע אבער זענען דערפון בלויז ביילדלאך געבליבען. העלפט אבער גאט און דאס פאלט אריין אין די הענט פון מארים שווארץ, דעם רעזישיסאר, סטעלא אדלער, לאזאר פריר, מיכאל ראזענבערג, אנא אפעל, יודעל דובינסקי, יעקבם מעס־טעל, צוואמען מיט א גרופע קינסטלער, און וועלכער וואונדערבארער צוזאמענ־שפיעל!

און אויב עס איז דא ארויסגעקומען אזוי גוט, ווי אזוי זשע איז דאס ארויס־געקומען אין ניו־יארקער קונסט טעאטער, וואו עס זענען פאראן די נייטיגע דעקא־ראציעס, דער נייטיגער הינטערגרונט?

געהערן מיר אפ דעם בליק פון דע־ביהנע צום עולם אין טעאטער, און זעהען: עס זיצט אן עולם, געפאקט קאפ אויף קאפ, פאלגט נאך אלעס מיט דער גרעס־טער באגייסטערונג.

ווער האט עס געזאגט, אז "עמך" פארשטעהט ניט קיין גוט שפ'לען?

ווער האט געזאגט, אז "עמך" לויפט זעהן א טענצעל און האט די קונסט אין דער ערד?

בלבולים־מאכער . . .

ער לאזט איבער 2 זיהן און קריש זאגט אן אנדערער

פון ראוונא (פוילען) שרייבט מען אונז:

אין זראלבונאוו איז פארלאפען א זאך וואס טרעפט זיך נישט יעדען מאנטאג און דאנערשטאג.

א געוויסער שוחט מענדעל רייזענ־מאן האט מיט א יאהר צוריק זיך גע'נט מיט זיין ערשטער פרוי, וועלכע האט די "לעבעדיגע יתומים" ערציינען. רויזענמאן האט דערווייל חתונה געהאט צום צווייט־טען מאל. ער האט אבער כסדר געקרענקט. ביז ער איז די וואך געשטארבען. זיין שווער, נישט קאנענדיג אלץ מוחל זיין דעם "מח". וואס ער האט געהאט "פאר־שעמט" זיין טאכטער, האט פארווערט די קינדער צו זאגען "קריש" נאך זייער פא־טער; באין ברירה האט די פרוי פון פאר־שטארבענעם נעמוזט דינגען א פרעמדען "קריש".

פרעסע קאנפערענץ מיט דר. חיים וויצמאן איז ירושלים

(פון אונזער תל־אביב'ער קארעספאנדענט) י. ל. וואלמאן

נאר וואס קום איך פון דער פרעסע פון פריוואט קאפיטאל. מען וועט אלזא קאנפערענץ מיט דר. וויצמאן, וועלכע איז געווארען אראנזשירט דורכ'ן קרן היסוד.

הער לייב יפה האט מיט ווארעמע ווערטער בעגריסט דעם דר. וויצמאן, וועלכער איז — לויט זיין מיינונג — דער הויפט שד"ר פונ'ם קרן היסוד. ניט איינמאל מוז ער איבערריסען די סאמע וויכטיגסטע פאליטישע טעטיגקייט, און מוז פאהרען זאמלען געלד אפר'ן קרן־היסוד.

הער יפה גיט איבער דעם מנהיג א גרוס פון דעם פוילישען יודענטום און וואר־נען הער יפה איז נאר וואס געקומען צור ריק צו פאהרען. די לאגע אין דעם פוילי־שען אידענטום איז קאטאסטראפאל. עס מאכט דארטען דעם איינדרוק ווי אין די בעקאנטע צייטען פון דער דייטשער אקו־פאציע. אבער דאך איז איהם אויסגעקו־מען צו זעהן דארטען שעהנע גייסטיגע מאמענטען. ער האט געזעהן ווי ארעמע און געדריקטע מענשען האבען מיט פריי־דענס טרעהרען געבראכט צוטראגען זיי ערע פרוטות פאר'ן אויפבוי פון ארץ־ישראל...

דר. וויצמאן שטעלט זיך אפ אויפ'ן "פלפול" וואס איז לעצטענס ענטשטאנען ביי אונז, מכח דעם "וואס איז וויכטיגער: פריוואט איניציאטיוו אדער קרן היסוד". ער האלט דער וכוח וועגען דעם איז אן גרונד פאלש און ניט ריכטיג, וואהרס 'ביי־דע וועגען פיהרען קיין ציון". און איינס ערגענצט דאס צווייטע. וואלטען מיר ניט נעהאט די שטיצע פון דעם קרן היסוד אין פאלל פיעל מעהר געווען באשווערד דער וועג פון דער פריוואט־איניציאטיוו. עס ארבייטען אין לאנד פארשידענע געזעל־שאפטען אויפ'ן גרונד פון דער פריוואט־איניציאטיוו. זייערע באלאנסען וואלטען אבער פיעל ערגער אויסגעזעהן, ווען ניט די אפארבעריידונגס ארבייט פון קרן היסוד. יענע וועלכע קאן ניט צוליעב איהר מהות ווארנען פאר איהרע באלאנסען...

דר. וויצמאן בעריהרט אויך די פראג־נע פון די אונגערעכטע אנפאלען אויף די בעאמטע פון דעם ציוניסטישען אפאראט און בנוגע דער אלגעמיינער לאגע וויל ער זיך ניט ארויינלאזען אין נביאות זאגענדיג, אבער ער האט דאך דעם איינדרוק, דאס מיר שטעהען איצטער ערב א נייער און זעהר וויכטיגער עפאכע. — עס איז אויך מעגליך אז עס וועט זיך איצטער א לאז טאן קיין ארץ ישראל א מעכטיגער שטראם פון פריוואט קאפיטאל. מען וועט אלזא זיך בעמיהען צו זיין דערצו פארגעבריינ, אום צו קענען העלפען מיט ראט און טהאט דעם דאזיגען געוואונשענעם שטראם . . .

פאר'ן עולם זשורנאליסטען רעכענט ער איז איבעריג צו האלטען לענגערע רעדעס. ער האלט פאר מעהר צוועק־מעסיג דאס די זשורנאליסטען זאלען איהם שטע־לען פראגען, און ער וועט דערויף ענט־פערען.

איהר מוזט וויסען דאס די גאנצע צייט קאכט זיך אין לאנד מכח דער פראגע פון דר. וויצמאנס אונטערהאנדלונגען מיט די אראבער.

די אראבישע פרעסע האלט אין איין פויקען דאס וויצמאן איז ספעציעל גע־פאהרען קיין עגיפטען, ווייל ער האט דארטען געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט געוויסע מוסולמענישע אויטאריטעטען. דאן ווידער האבען זיך דא פארשפריי־טן קלאנגען דאס פארשידענע מיטגליעדער פון דער אראבישער עקזעקוטיווע האלטען אפ געהיימע* קאנפערענצען מיט דר. וויצמאן, אינ'ם לאנער פון מופטי האבען זיך צוליעב דעם אנגעהויבען געגענזייטיגע חשדים מיט באשולדיגונגען. יעדער איי־נער פון דער אראבישער עקזעקוטיווע האט חושד געווען דעם צווייטען דאס ער פיהרט עס די געהיימע קאנפערענצען מיט וויצמאנען. עס איז דערגאנגען אזוי ווייט דאס לויט'ן אופטראג פון מופטי קומען פאר יערען טאג אהן אויפהער זיצונגען פון דער אראבישער עקזעקוטיווע. דאס האט אבער כדי מען זאל קענען העלפען מיט ראט און טהאט דעם דאזיגען געוואונשענעם שטראם . . .

פאר'ן עולם זשורנאליסטען רעכענט ער איז איבעריג צו האלטען לענגערע רעדעס. ער האלט פאר מעהר צוועק־מעסיג דאס די זשורנאליסטען זאלען איהם שטע־לען פראגען, און ער וועט דערויף ענט־פערען.

איהר מוזט וויסען דאס די גאנצע צייט קאכט זיך אין לאנד מכח דער פראגע פון דר. וויצמאנס אונטערהאנדלונגען מיט די אראבער.

די אראבישע פרעסע האלט אין איין פויקען דאס וויצמאן איז ספעציעל גע־פאהרען קיין עגיפטען, ווייל ער האט דארטען געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט געוויסע מוסולמענישע אויטאריטעטען. דאן ווידער האבען זיך דא פארשפריי־טן קלאנגען דאס פארשידענע מיטגליעדער פון דער אראבישער עקזעקוטיווע האלטען אפ געהיימע* קאנפערענצען מיט דר. וויצמאן, אינ'ם לאנער פון מופטי האבען זיך צוליעב דעם אנגעהויבען געגענזייטיגע חשדים מיט באשולדיגונגען. יעדער איי־נער פון דער אראבישער עקזעקוטיווע האט חושד געווען דעם צווייטען דאס ער פיהרט עס די געהיימע קאנפערענצען מיט וויצמאנען. עס איז דערגאנגען אזוי ווייט דאס לויט'ן אופטראג פון מופטי קומען פאר יערען טאג אהן אויפהער זיצונגען פון דער אראבישער עקזעקוטיווע. דאס האט אבער כדי מען זאל קענען העלפען מיט ראט און טהאט דעם דאזיגען געוואונשענעם שטראם . . .

פאר'ן עולם זשורנאליסטען רעכענט ער איז איבעריג צו האלטען לענגערע רעדעס. ער האלט פאר מעהר צוועק־מעסיג דאס די זשורנאליסטען זאלען איהם שטע־לען פראגען, און ער וועט דערויף ענט־פערען.

איהר מוזט וויסען דאס די גאנצע צייט קאכט זיך אין לאנד מכח דער פראגע פון דר. וויצמאנס אונטערהאנדלונגען מיט די אראבער.

די אראבישע פרעסע האלט אין איין פויקען דאס וויצמאן איז ספעציעל גע־פאהרען קיין עגיפטען, ווייל ער האט דארטען געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט